

**Suomalaisten kansalaisjärjestöjen rinnakkaisraportti YK:n naisten kaikkinaisen syrjinnän poistamista koskevaa yleissopimusta valvovalle komitealle
Heinäkuu 2010**

LUONNOS!!! LUONNOS!!!

SISÄLLYS:

1. Johdanto

2. Naisiin kohdistuva väkivalta Suomessa
  - 2.1. Toimintaohjelma
  - 2.2. Koordinaatioyksikkö
  - 2.3. Resurssit

3. Lainsäädäntö
  - 3.1. Pahoinpitelysäännökset
  - 3.2. Seksuaalinen väkivalta
  - 3.3. Sovittelu
  - 3.4. Sosiaalihuoltolaki
  - 3.5. Prostituutio
  - 3.6. Ihmiskauppa

4. Palvelut
  - 4.1. Turvakodit
  - 4.2. Palvelut seksuaalisen väkivallan uhreille
  - 4.3. Muut erityispalvelut

5. Erityisryhmät
  - 5.1. Maahanmuuttajanaiset
  - 5.2. Romaninaiset
  - 5.3. Sukupuolivähemmistöihin kuuluvat naiset
  - 5.4. Vammaiset naiset

Järjestöille suunnattuun kyselyyn naisiin kohdistuvasta väkivallasta vastasivat seuraavat tahot:

Svenska Kvinnoförbundet

ETU-liitto

SETA

MONIKA-naiset

Romaninaiset

KD-naiset

UNIFEM

Ihmisoikeusliitto

Naisasialiitto Unioni

Naisjärjestöjen Keskusliitto

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry

Naistenkartano

Naisten Linja

NNKY

Vasemmistonaiset

Vammaisfoorumi

Johdanto

Heinäkuussa 2008 Suomi oli kuultavana YK:n naisten kaikkinaisen naisten syrjimyksen poistamista koskevaa yleissopimusta valvovan komitean istunnossa New Yorkissa. Loppupäätelmässään CEDAW-komitea kehotti Suomea tehostamaan toimia naisiin ja tyttöihin kohdistuvaa väkivaltaa vastaan ja toimittamaan komitealle erityisraportin naisiin kohdistuvasta väkivallasta heinäkuussa 2010.

CEDAW-komitea haluaa Suomen valtiolta erityisesti tietoja seuraavista asioista: naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisesta toimintaohjelmasta, väkivallan ehkäisyn koordinoinnista valtion tasolla, turvakodeista sekä sovittelun käytöstä lähisuhdeväkivaltatapauksissa.

Tähän kansalaisjärjestöjen rinnakkaisraporttiin on koottu 16 kansalaisjärjestön näkemyksiä naisiin kohdistuvasta väkivallasta Suomessa. Raportissa keskitytään aivan viime vuosien kehitykseen. Raportti ei ole varjoraportti, koska Suomen valtio ei ole esitellyt raporttiluonnosta julkisuudessa eikä laatimisprosessin aikana ole kuultu kansalaisjärjestöjä.

Yleisesti voidaan sanoa, että keskusteluilmapiiri naisiin kohdistuvan väkivallan osalta Suomessa on jokseenkin hankala. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskeva keskustelu vaimennetaan sillä, että myös naiset ovat väkivaltaisia. Tai että suurin ongelma Suomessa on miesten toisiin miehiin kohdistama väkivalta. Näin väkivallan sukupuolittuneet erityispiirteet hävytetään ja yhteinen arvoperusta, joka mahdollistaa tehokkaan työn väkivaltaa vastaan, murentuu.

2. Valtion toiminta naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi

Kansalaisjärjestöt ovat yksimielisiä siitä, että valtion toiminta naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi ja väkivaltaa kokeneiden palvelujen järjestämiseksi on riittämätöntä. Palveluiden järjestämisessä päävastuu on kolmannella sektorilla. Väkivallan vastaista työtä on rahoitettu projektirahoituksen turvin, jonka vuoksi työ on usein hajanaista ja jatkuvuus kärsii.

Kuntien toiminta on erityisen tärkeää naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisessa toiminnassa. Sosiaali- ja terveysministeriön vuosina 2004-2007 toteutetun hankkeen tavoitteena oli, että kunnat laativat oman toimintaohjelman ja nimeävät yhdyshenkilön. Tavoitteessa onnistuttiin aika hyvin: yli puolet kunnista loi toimintasuunnitelman ja suurin osa nimesi yhdyshenkilön. Vuonna 2009 tehdyssä arvioinnissa todettiin kuitenkin, että hankkeen päättymisen jälkeen yhdyshenkilöiden määrä on pudonnut selvästi. Tämä on tyypillistä suomalaiselle väkivalta- ja yleisemminkin tasa-arvotyölle: erilaisilla hankkeilla luodaan toimiviakin rakenteita, joilla ei kuitenkaan ole jatkuvuutta rahoituksen loppumisen takia.

Kansalaisjärjestöt kannattavat CEDAW-komitean ehdotusta naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisesta kampanjasta. Suomessa on tehty muutama laaja väkivaltakampanja, mutta

yhteiskunnassa tarvitaan voimakkaampaa viestiä, joka kohdistuisi erityisesti väkivallan tekijöihin ja väkivaltaisiin maskuliinisuuden malleihin, jotka Suomessakin aiheuttavat naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Toisaalta asennekampanjaa tarvittaisiin ympäristön pornoistumisesta. Erityisesti tyttöihin ja nuoriin naisiin kohdistuu paineita nykymedian piirittäessä heitä viesteillä siitä, millaisia ja minkä näköisiä heidän oletetaan olevan. Internet sosiaalisen median eri muotoineen lisäävät näitä paineita.

2.1. Naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen toimintaohjelma

CEDAW-komitea on toistamiseen huomauttanut Suomelle naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen toimintaohjelman puuttumisesta. Matti Vanhasen II hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan 2007-2011 kirjattiin toimintaohjelman laatiminen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) aloitti toimintaohjelman työstämisen syksyllä 2009. Joulukuussa 2009 pidetyssä kansalaisjärjestökuulemisessa kävi ilmi, että toimintaohjelman toteuttamiseen ei ole tarkoitus varata korvamerkittyjä resursseja. Toukokuussa 2010 tilanne on edelleen sama: naisiin kohdistuvan väkivallan toimintaohjelmaa tehdään nollabudjetilla. Vastaavasti Ruotsin hallitus resursoi naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen ohjelman vuosiksi 2008-2010 90 miljoonalla eurolla.

Kansalaisjärjestöjen vaatimukset:

- naisiin kohdistuvan väkivallan vastaiselle toimintaohjelmalle tulee korvamerkitä riittävät

2.2. Koordinaatio

CEDAW-komitea on suosittanut Suomea järjestämään naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisen työn koordinoinnin hallitustasolle. Kansalaisjärjestöt ovat vaatineet ”koordinaatioyksikköä” 1990-luvulta lähtien. Vuonna 2007 Vanhasen I hallituksen sosiaali- ja terveysministeri Tuula Haatainen lupasi, että koordinaatioyksikkö perustetaan. Seuraavaksi saman lupauksen teki Vanhasen II hallituksen sosiaali- ja terveysministeri Liisa Hyssällä. Lupauksia ei ole kuitenkaan vielä lunastettu. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella lähisuhteiden väkivaltaa hoitaa kaksi virkahenkilöä (joista toinen on määräaikaikäisellä sopimuksella), mutta erillistä yksikköä riittävillä henkilöstö- ja toimintaresursseilla ei siis ole perustettu. Suomeen tarvitaan väkivallan vastaista työtä koordinoimaan, suunnittelemaan ja valvomaan taho, jonka jatkuva rahoitus tulee valtion budjetista.

Kansalaisjärjestöjen vaatimukset:

- Valtion pitää perustaa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koordinoiva yksikkö korkealle tasolle. Yksikön pitää saada riittävät henkilö- ja toimintaresurssit.

2.3. Resurssit

Kuten edellä on todettu, naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseen Suomessa ei ole osoitettu riittäviä resursseja. Valtionhallinnon tasolla tehtävää hoitaa kaksi työntekijää ja palvelut rahoitetaan pääosin raha-automaattiyhdistykseltä haettavan hankerahoituksen turvin.

Kansalaisjärjestöjen vaatimukset:

- Valtion tulee varata budjetistaan korvamerkityt resurssit naisiin kohdistuvan väkivallan vastaiseen työhön

3. Lainsäädäntö

3.1. Pahoinpitelysäännökset

Vuonna 2008 oikeusministeriö asetti työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää 1) kuinka toistuva väkivalta lähisuhdeväkivaltatapauksissa voidaan ottaa huomioon rangaistuksen mittaamisessa ja 2) mitä seuraamuksia lievän väkivallan säätämällä virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi olisi. Kesäkuussa 2009 työryhmä antoi esityksensä, joka valitettavasti keskittyi vain ensimmäiseen tehtävänantoon. Maaliskuussa 2010 eduskunta hyväksyi budjettikehyksessä työryhmän esityksen pohjalta lähisuhdeväkivaltaa koskevan lainmuutoksen, joka saattaa voimaan astuessaan myös lievän lähisuhdeväkivallan virallisen syytteen alaiseksi. Lakiuudistukseen ja siihen sisältyvään riskikartoitukseen ja moniammatillisen puuttumisen pilotointiin on budjetoitu 1,5 miljoonaa euroa.

Uudistuksesta huolimatta rikoslainsäädäntö jää edelleen puutteelliseksi. Se ei tunnista lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan erityispiirteitä. Parisuhteisiin liittyvä väkivalta tai sillä uhkailu on usein toistuvaa ja pitkään jatkunutta, mutta se tuomitaan yksittäisinä tapauksina. Kun toistuvuutta ei huomioida, rangaistukset eivät ole suhteessa tekoihin. Väkivaltaan sisältyy aina myös henkinen väkivalta. Henkinen väkivalta on luettavissa rikoslaista, mutta ongelma on, että sen toteen näyttäminen on uhrin vastuulla.

Lähestymiskiellon onnistumista ja sen seurauksia pitäisi tutkia. On esimerkkejä siitä, että lähestymiskiellon saanut henkilö joko tappaa tai pahoinpitelee sen henkilön, jota häntä on kielletty lähestymästä. Henkilön joka toistuvasti uhkaa väkivallalla pitäisi saada rangaistus eikä lähestymiskieltoa. Tulisi selvittää myös mahdollisuudet ottaa seuraamusjärjestelmän osaksi tuomitulle tekijälle velvollisuus osallistua väkivallasta irtautumisohjelmaan tai terapiaan.

Kansalaisjärjestöjen vaatimukset:

- Lainsäädäntö tulee uudistaa niin, että toistuva väkivalta tai toistuva väkivallalla uhkailu otetaan huomioon oikeuskäsittelyssä ja tuomiossa

3.2. Seksuaalinen väkivalta

Seksuaalinen väkivalta on pääosin piilorikollisuutta. Arvioiden mukaan vain n. 6 % raiskauksista ilmoitetaan poliisille. Ilmoitetuista tapauksista vain 16 % johtaa oikeuskäsittelyyn ja 13 %:sta tulee tuomio.

Seksuaalista väkivaltaa koskeva lainsäädäntö uudistettiin vuonna 1999. Nykyisessä lainsäädännössä raiskaus on jaettu kolmeen kategoriaan: sukupuoliyhteyteen pakottaminen, raiskaus ja törkeä raiskaus, joista kaksi viimeistä ovat virallisen syytteen alaisia rikoksia. Sukupuoliyhteyteen pakottamisen lisäksi seksuaalinen hyväksikäyttö on asianomistajarikos.

Kansalaisjärjestöt ovat vuosien ajan vaatineet seksuaalista väkivaltaa koskevan lainsäädännön uudistamista. Seksuaalinen väkivalta on vakava itsemääräämisoikeuden loukkaus, joka rikkoo sekä

fyysisen että psyykkisen koskemattomuuden rajat. Suomen rikoslain 20 luku on vanhentunut eivätkä seksuaalisen väkivallan uhrin oikeudet toteudu täysimääräisenä.

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitos on aloittanut selvitystyön seksuaalisesta väkivallasta. Selvityksestä on tarkoitus tehdä laaja, monia eri kysymyksiä käsittelevä raportti. Selvitys valmistuu vuoden 2010 loppuun mennessä. Lainmuutokset on tarkoitus saada läpi 2012. Oikeusministeriö kuitenkin katsoi, että rikoslain 20 luvun 5 § vaatii pikaista uudistusta: kesäkuussa annettava hallituksen esitys muuttaa rikoslakia niin, että puolustuskyvyttömän seksuaalinen hyväksikäyttö muutetaan raiskaukseksi.

Rikoslain 20 luvun 1 § tunnusmerkistö pitäisi uusia niin, että ilman suostumusta tapahtuva yhdyntä on raiskaus. Nykyisessä lainsäädännössä raiskauksen keskeinen tunnusmerkki on teon yhteydessä käytetty muu väkivalta. Käytännössä teko määritellään raiskaukseksi vain, mikäli sen yhteydessä on käytetty muuta väkivaltaa tai sen uhkaa. Ihmisoikeusnäkökulmasta lainsäädännön tulee viestiä, että raiskaus on itsessään väkivaltaa ja aina rikos. Käytännössä uhrin suostumusta tai sen puutetta käsitellään oikeusistunnoissa jo nyt¹. Rikoksen uhrin kannalta kohtuullista, että suostumuskriteeristö määritellään myös lainsäädännön tasolla. Myös olosuhteet, joissa annettu suostumus on validi, tulee kehystää. Suostumuksen ja rikoksen tekohetken olosuhteiden nostaminen keskiöön myös ohjaisi tuomioistuinta rikoksen kokonaisarviointiin suuntaan.

Myös lainsäädännön kolmeportaisen törkeysluokituksen kategoriasta ”pakottaminen sukupuoliyhteyteen” (RL 20 3 §) pitäisi luopua. Lisäksi seksuaalisen hyväksikäytön ja raiskausluokitusten rajapintoja on arvioitava lainsäädännön toimivuuden sekä yleisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Lainsäädännön uudistamisen yhteydessä pitäisi luopua myös asianomistajarikoksista. Myös seksuaalirikoksia koskevasta ns. vakaan tahdon pykälästä tulee luopua. Toteutuessaan uudistus seuraisi oikeusministeriön tuoreita linjauksia sekä lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan että lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten osalta.

Lisäksi seksuaalinen häirintä ja ahdistelu pitäisi kriminalisoida rikoslaissa. Tällä hetkellä seksuaalinen häirintä on määritelty syrjinnäksi tasa-arvolaisissa. Häirintä ja muu epäasiallinen käytös on kielletty myös työsuojelulaisissa. Ahdistelua ei ole kielletty lainsäädännön tasolla. Maaliskuussa 2010 julkaistu väitöskirja² osoitti, että 48,5 % yliopisto-opiskelijoista oli kokenut ahdistelua. Uhreista 93,6% oli naisia. Ahdistelija oli usein ex-partneri ja ahdistelu piti sisällään mm. seksiin pakottamista. Myös seksuaalinen häirintä on tavallisimmin nuoriin naisiin kohdistuva rikosmuoto. Vuonna 2006 julkaistun naisuhritutkimuksen mukaan 52 % 18-24 -vuotiaista naisista oli kokenut seksuaalista häirintää viimeisen vuoden aikana³. Luvut olivat korkeat myös vanhemmissa ikäluokissa.

Kansalaisjärjestöjen vaatimukset:

- rikoslain luku 20 pitää uudistaa niin, että muuta väkivaltaa mittaavan tunnusmerkistön sijaan keskitytään suostumukseen, kolmiportainen raiskausasteikko uudistetaan niin, että alimmasta portaasta luovutaan ja kaikki raiskausrikokset saatetaan virallisen syytteen alaisiksi rikoksiksi
- seksuaalinen häirintä ja ahdistelu kriminalisoidaan rikoslaissa

¹ Helena Jokilan 21.5. tarkastettu väitöskirja

² Katja Bjöklundin väitöskirja ”Stalking and violence victimization among Finnish university students” 24.3.2010

³ ”Naisiin kohdistunut väkivalta 2005” Optula 2006

3.3. Sovittelu

Sovittelua koskeva lainsäädäntö astui voimaan vuonna 2006. Lain säätämisvaiheessa naisjärjestöt ja monet asiantuntijat vastustivat naiseen kohdistuvan väkivallan sovittelua ja vaativat sen kieltoa lakitekstiin. Vaatimukset eivät kuitenkaan menneet läpi.

Vuonna 2008 sovitteluun ohjautui 940 lähisuhdeväkivaltaa koskevaa tapausta, joista lieviä pahoinpitelyitä 123, pahoinpitelyitä 795, törkeitä pahoinpitelyitä 19 ja väkivaltaisia seksuaalirikoksia 3 tapausta⁴. Sovitteluun ohjautuvien lähisuhdeväkivaltatapausten määrä on siis suuri. Toistaiseksi ei ole tutkimustietoa siitä, vaikuttaako sovittelu tapausten tuomioistuimeen etenemiseen tai rangaistusasteikkoon.

Lähisuhdeväkivalta nähtiin liian pitkään yksityisen piiriin kuuluvana, parisuhdedynamiikasta johtuvana, osapuolten keskinäisenä ongelmana. Sovittelun ideologia, jossa rikos ymmärretään konfliktiksi tekijän ja uhrin välillä voi johtaa uhrin syyllistymiseen ja teon vähättelyyn. Väkivaltaisissa parisuhteissa väkivallan tekijän kontrolli ulottuu useimmiten kodin seinien ulkopuolelle. Vaarana onkin, että väkivallan uhri ei ole sovittelussa tasapuolisena neuvottelukumppanina tekijän kanssa. Sovittelu tarjoaa myös niukalti keinoja turvata väkivallan loppuminen tapauksissa, joissa tekijä ei ole poikkeuksellisen motivoitunut käyttöksensä muuttamiseen. Esimerkiksi väkivaltaa kokeneita naisia auttavan Naisten Linjan asiakkaat kertovat toistuvasti negatiivisista kokemuksistaan sovittelusta.

Naisjärjestöt ovat myös huolissaan siitä, että sovittelijoina toimivilla ei ole tarpeeksi koulutusta ja tietämystä lähisuhdeväkivallan sukupuolittuneesta luonteesta. Sovittelijoiden tehtävänä on toimia tasapuolisesti ja neutraalisti. He eivät välttämättä näe riskejä, joita sovittelusta voi seurata uhrille.

Kansalaisjärjestöjen vaatimukset:

- sovittelua koskevaa lainsäädäntöä on muutettava niin, että pari- ja lähisuhteessa tapahtuvan väkivallan sovittelu kielletään

3.4. Sosiaalihuoltolaki

Kunnilla on yleinen vastuu huolehtia sosiaalipalvelujen (Sosiaalihuoltolaki 13 §) sekä sairaanhoidon ja terveysneuvonnan (Kansanterveyslaki 14 §) järjestämisestä asukkailleen. Sosiaalihuoltolain 13 § mainitaan myös, että kunta on alueellaan velvollinen toimimaan muutoinkin sosiaalisten olojen kehittämiseksi ja sosiaalisten epäkohtien poistamiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeri Hyssälä on asettanut työryhmään arvioimaan sosiaalihuoltolain uudistamista. Sosiaalihuoltolaki määrittelee lakisääteiset sosiaali- ja terveyspuolen palvelut, joita väkivaltaa kokeneiden erityispalvelutkin suurimmaksi osaksi ovat. Työryhmän pitää ottaa huomioon myös nämä palvelut 2012 vuoden loppuun jatkuvassa työssään. Väkivaltapalvelut tulee määritellä lainsäädännössä sosiaali- ja terveydenhuollon erityispalveluiksi, joiden järjestämisestä on vastuu kunnilla.

⁴ Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2009: ”Riita- ja rikosasioiden sovittelu 2008”

Kansalaisjärjestöjen vaatimukset:

- Sosiaalihuoltolakiin pitää lisätä kuntien velvoite sekä ehkäistä väkivaltaa että järjestää palveluja lähisuhteissa ja perheissä tapahtuvan väkivallan uhreille ja tekijöille

3.5. Prostituutio

Vuonna 2005 laaditussa hallituksen esityksessä seksin oston kriminalisoimiseksi lähestyttiin prostituutiota yhteiskunnalle haitallisena ilmiönä. Hallituksen esityksen perusteluissa seksin oston kriminalisoinnin nähtiin edistävän sekä yleistä sosiaalista tasa-arvoa että sukupuolten välistä tasa-arvoa. Lisäksi seksin ostamisen kriminalisoinnin nähtiin estävän prostituutiosta ja seksin ostamisesta aiheutuvaa vääristynyttä kuvaa seksuaalisuudesta. Hallituksen esityksessä todettiin myös, että seksin ostamisen voidaan katsoa loukkaavan seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja koskemattomuutta. Lisäksi lakiesityksessä todettiin, että vaikka toimintaan ei liittyisi ihmiskauppaa tai paritusta, päätös prostituoiduksi ryhtymisestä harvoin syntyy täysin vapaaehtoisen valinnan seurauksena. Hallituksen esityksen mukaan oli ilmeistä, että kaikissa seksin ostamistilanteissa on mahdollisuus prostituoidun kokemalle fyysiselle tai psyykkiselle vahingolle.

Valitettavasti eduskunta ei hyväksynyt näitä lähtökohtia säätäessään rikoslain muutosta, joka kriminalisoi seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön. Eduskunta katsoi, että henkilön ostaminen prostituutiotarkoituksissa on hyväksyttävää, kunhan ostettava henkilö ei ole ihmiskaupan tai parittamisen uhri. Vuonna 2006 astui voimaan lainsäädäntö, joka kriminalisoi seksin ostamisen ihmiskaupan ja parituksen uhrilta.

Valtionhallinnon tasolla prostituutiota ei Suomessa edelleenkään nähdä ongelmana. Ministeriötasolla prostituutio ei ole yhdenkään virkahenkilön vastuualueena eikä prostituution ehkäisemiseksi ole suunniteltu toimenpiteitä.

Prostituutiota koskevassa lainsäädännön suhteen Suomi on pudonnut pohjoismaisen kehityksen kyydistä. Ruotsi kriminalisoi seksin oston vuonna 1999, Norja 2008 ja Islanti 2009. Suomi arvioi omaa lainsäädäntöään syksyllä 2009. Oikeusministeriön selvitys perustui oikeudenkäyntitilastoihin ja pyydettyihin lausuntoihin. 25-sivuinen raportti ei sinällään tuonut uutta tietoa, vaan totesi samat näkökulmat, mitä jo eduskunnassa esitettiin vuonna 2005 lakia säädettäessä.

CEDAW-komitea on toistuvasti huomauttanut Suomea riittämättömistä toimista prostituution ehkäisemiseksi. Seuraavassa määräaikaisraportissa vuonna 2011 Suomen odotetaan antavan tietoja prostituutiota koskevasta tutkimuksesta. Tällä lienee viitataan Pohjoismaiden ministerineuvoston rahoittamaan tutkimukseen, joka julkaistiin vuonna 2008.

Vuonna 2010 vastikään perustettu Exit pois prostituutiosta ry sai raha-automaattiyhdistykseltä vuodeksi 150 000 euron projektiavustuksen hankkeeseen, jossa pyritään vähentämään nuorten seksuaalista hyväksikäyttöä ja ennaltaehkäisemään prostituutioon ajautumista. Tämä on pieni mutta oikeansuuntainen askel prostituutiossa olevien naisten auttamiseksi.

Kansalaisjärjestöjen vaatimukset:

- seksin osto pitää kriminalisoida
- valtion pitää ryhtyä toimenpiteisiin prostituution ehkäisemiseksi

3.6. Ihmiskauppa

Suomen ihmiskauppalainsäädäntö on vuodelta 2004. Vuonna 2006 lakia uudistettiin kriminalisoimalla seksin osto ihmiskaupan ja parituksen uhrilta. Ihmiskaupan ja parituksen kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä käsittelevässä lainsäädännössä on rikosnimikkeen valintaan, soveltamiseen ja uhrien tunnistamiseen liittyviä puutteita.

Toistaiseksi Suomessa on tullut vain muutamia ihmiskauppatuomioita. Ihmiskaupan tunnusmerkistö on asetettu oikeuskäytännössä erittäin korkealle. Tämä ohjaa osaltaan esitutkintaa keskittymään paritusrikosnimikkeeseen, eikä uusia ihmiskauppaoikeuskäytäntöä muokkaavia tapauksia tule. Vaikka ihmiskaupasta ja parituksesta saadut tuomiot voivat olla keskenään samansuuntaisia, uhrin kannalta ei ole merkityksetöntä kummasta rikoksesta epäilty tuomitaan. Paritusrikoksissa uhri on todistaja, mutta ihmiskaupparikoksissa hän on asianomistaja. Paritustapauksissa on vaarana, että prostituoidut jäävät olemassa olevien vähienkin tukitoimien ulkopuolelle. Rikosnimikkeellä ei pitäisi olla merkitystä prostituutiossa oleville naisille tarjolla oleviin tukitoimiin.

Rikosnimikkeillä on väliä myös oleskeluluvan näkökulmasta. Jos rikos katsotaan törkeäksi paritukseksi ihmiskaupan sijasta, uhrilla ei ole mahdollisuutta saada tuomion perusteella oleskelulupaa. Palauttaminen lähtömaahan voi olla merkittävä riski hänen turvallisuudelleen. Käytännössä ulkomaisten prostituoituina toimivien naisten mahdollisuus kertoa parituksesta tai ihmiskaupasta viranomaisille on vaikeaa. Oleskeluluvan ehtona oleva yhteistyövaatimus prostituutioon liittyvien rikosten tutkimisessa, auttamisjärjestelmään pääsyn harkinnanvaraisuus sekä se, että ulkomaalaislain perusteella prostituutio on käännytisperuste, tekevät Suomen järjestelmästä vaikeasti ennakoitavan ja jättävät useimmat ulkomaalaiset prostituoidut auttamistoimien ulkopuolelle.

Valtiovallan tehtävänä tulee olla ihmiskaupan uhrin suojeleminen oikeusprosessissa mm. todistajansuojeluohjelmalla. Tämä koskee lisäksi kaikkia parituksen kohteena olleita henkilöitä, ei ainoastaan ihmiskaupan uhreja. Pohjoismailla olisi periaatteessa valmiuksia tehdä keskenään yhteistyötä todistajansuojelussa ihmiskaupan uhrien sijoittamiseksi turvallisesti, siten että henkilöllisyyden vaihto todella turvaa anonymiteetin, kun sijoitusmaana on toinen Pohjoismaa. Tätä yhteistyötä ei ole kuitenkaan Suomessa lähdetty edistämään.

4. Palvelut

Kuten edellä on todettu, väkivaltaa kokeneille naisille suunnatut palvelut ovat Suomessa riittämättömiä. Pääosa palveluista väkivaltaa kokeville naisille ovat kunnallisia palveluja. Niiden taso vaihtelee erittäin suuresti. Tämä on yksi niistä syistä miksi koordinoivaa yksikköä tarvitaan. Väkivallan vastaisten palvelujen tuottaminen on pääasiassa kolmannen sektorin vastuulla ja palveluverkosto on hyvin hajanainen. Valtion pitää ottaa vastuurooli palvelujen turvaamisessa.

Sekä ns. matalankynnyksen että pitkäkestoiseen apuun tarkoitetut palvelut tulee olla saatavilla riippumatta palveluiden tarvitsijan asuinpaikasta, sukupuolesta ja riippumatta siitä onko hän väkivallan kokija, tekijä vai todistaja. Palveluissa on huomioitava erityisryhmät ja haavoittavissa oloissa elävät ihmiset, kuten maahanmuuttajat, saman

sukupuolen parit, vanhuksat ja vammaiset. Väkivallan kaikkien osapuolien auttaminen pitää muuttaa lakisääteiseksi, pysyväksi ja riittävästi resursoiduksi.

Julkisessa keskustelussa naysiin kohdistuva väkivalta liitetään usein miesten alkoholin käyttöön. Naisten hyvinvoinnin kannalta alkoholin ja väkivallan yhteyttä ei kuitenkaan analysoida. Naisten kohtelua kaltoin, alistamista ja lähisuhdeväkivaltaa ei tunnusteta naisten päihteiden käytön riskitekijöiksi. Kuitenkin kansainväliset, naisten päihdeongelmia koskevat tutkimukset osoittavat lapsuudesta lähtien naysiin suuntautuvan vähättelyn, alistamisen ja hyväksikäytön (erityisesti seksuaalisen) lisäävän naisten omaa päihteiden käyttöä ja riskiä kehittää vaikea addiktio. Tämä näkökulma pitäisi huomioida palveluiden kehittämisessä ja resursoinnissa.

4.1. Turvakodit

Suomen 6. määräaika-raportin kuulemisessa CEDAW-komitea kehotti Suomea varmistamaan riittävät turvakotipalvelut väkivallan uhreille. Suomi ei ole kuitenkaan ryhtynyt toimenpiteisiin. Helmikuussa 2010 sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi selvityksen, joka totesi asiat, jotka ovat olleet naisjärjestöjen tiedossa jo pitkään: turvakoteja on liian vähän, niitä koskeva lainsäädäntö on puutteellista ja valtion koordinaatio ja perusrahoitus puuttuu. Selvityshenkilön tekemä raportti sisältää 10-kohtaisen ehdotuksen, jolla Suomen turvakotitilanne saataisiin vastaamaan kansainvälisiä suosituksia ja mikä tärkeintä, suojelemaan väkivallan uhreja väkivallan jatkumiselta.

Euroopan Neuvoston suosituksen mukaan turvakotien perhepaikkoja tulisi olla yksi 10 000 asukasta kohden. Suomen väkilukuun suhteutettuna tämä tarkoittaisi 530 perhepaikkaa. Tällä hetkellä Suomessa on 125 perhepaikkaa. Myös turvakotiverkoston alueellinen kattavuus on vakavasti puutteellinen: on alueita joissa lähimpään turvakotiin on satoja kilometrejä. Lisäksi Suomessa on vain yksi salainen turvakoti, vaikka tarvetta mm. kunniaan liittyvään väkivaltaa kokeneille tai pakkoavioliiton uhan alla elävillä olisi.

Suomessa ei ole lainsäädäntöön perustuvaa velvoite järjestää turvakotipalveluja. Valtio ei koordinoi tai rahoita turvakoteja, vaan niiden rahoitus perustuu pääasiassa kuntien maksusitoumuksiin. On ongelmallista, että suurin osa kunnista rahoittaa maksusitoumukset lastensuojelubudjetista. Tämä vaikeuttaa yksin tulevien naisten pääsyn turvakoteihin. Turvakotipalvelut pitäisikin turvata sekä perheellisille että yksin asuville naisille. Kansalaisjärjestöt myös raportoivat, että kunnat osoittavat lisääntyvässä määrin maksusitoumuksia vain muutamalle turvakotipäivälle, mikä ei mahdollista riittävän pitkäkestoista apua ja tukea väkivallasta selviämiseksi. Palveluja tuleekin saada niin kauan kuin niitä tarvitaan ja niiden tulee olla käyttäjille ilmaiset.

Kansalaisjärjestöjen vaatimukset:

- turvakotipaikkoja pitää lisätä Euroopan Neuvoston suosituksen mukaisesti
- valtion pitää ottaa rahoitus- ja koordinaatiovastuu turvakotiverkostosta
- turvakotien pitää olla käyttäjilleen täysin maksuttomia
- turvakotien pitää palvella kaikkia naisia, myös yksin asuvia
- Suomeen pitää perustaa salaisia turvakoteja

4.2. Palvelut seksuaalisen väkivallan uhreille

Osa seksuaalisesta väkivallasta tai hyväksikäytöstä tapahtuu lähisuhteissa kuten avio- tai avoliitossa, seurustelusuhteessa tai perheessä. Myös lasten kokemana seksuaalinen väkivalta tai hyväksikäyttö on vakava ongelma, joka tulee esiin mm. Suomen ainoan raiskauskeskuksen, Tukinaisen, päivittäisessä työssä.

Tasa-arvoinen kohtelu edellyttää raiskausten ja muiden seksuaalirikosten uhrien tasapuolista kohtelua. Tasapuolinen kohtelu tarkoittaa ensinnäkin sitä, että raiskausten ja muiden seksuaalirikosten uhreilla on samat oikeudet kuin muillakin rikosten uhreilla. Valitettavan usein näin ei ole, sillä seksuaalirikosten erityispiirteitä ei tunnusteta viranomaisjärjestelmässä. Ongelma tulee ehkä selvimminkin esille erityisryhmien kuten lasten, vammaisten tai maahanmuuttajien kohdalla. Uhrien oikeusturva edellyttää, että sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö, poliisi, oikeusviranomaiset ja muut uhreja kohtaavat tahot saavat riittävästi koulutusta ja ohjausta tunnistaakseen uhrien tarpeet.

Kansalaisjärjestöjen kokemuksen mukaan päätöksentekojärjestelmässä on monia puutteita. Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö ovat aiheita, joihin suhtaudutaan vähättelevästi. Valtavirtaistaminen ei ole vielä toteutunut viranomaisten arkirutiineissa, mikä johtuneen vanhoista asenteista ja vääristyneistä arvoista. Seuraavat raiskauskeskuksen työstä saadut esimerkit kuvaavat ikävää todellisuutta: Lasten seksuaaliseen hyväksikäyttöön ei puututa riittävän ajoissa, koska tutkimukset kestävät liian kauan. Hoitotakuu ei toimi seksuaalirikosten uhrien kohdalla terapian saatavuudessa. Lastensuojeluilmoituksia ei tehdä teini-ikäisten uhrien kohdalla, vaikka tekijä on selvästi vanhempi kuin uhri. Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta ei aiheuta toimenpiteitä viranomaisissa, sillä näiden tekojen seurauksia väheksytään. Lasten hyväksikäyttöä koskevissa tapauksissa säädetään rangaistusasteikon minimirangaistukseksi alle kahden vuoden vankeusrangaistus, jotta tekijälle tuomittava rangaistus voidaan tuomita ehdollisena. Sovittelua tarjotaan alaikäiselle tai nuorelle raiskauksen uhrille. Rangaistus lievenee tekijän kohdalla, kun sovittelua on tarjottu, vaikkei uhri siihen olekaan suostunut. Rikosnimikkeenä raiskaus muuntuu tapahtuneeksi lieventävien asianhaarojen vallitessa, kun kyseessä on puolustuskyvytön uhri. Seksuaalirikoksen uhria ei informoida oikeudesta ilmaiseen apuun ja tukeen.

Palvelut seksuaalisen väkivallan uhreille ovat Suomessa vakavasti puutteelliset. Seksuaalista väkivaltaa kokeneille erityispalveluja tuottaa ainoastaan yksi kansalaisjärjestö, Raiskauskeskus Tukinainen, jolla on toimintaa kahdella paikkakunnalla. Viranomaisverkostossa ei ole minkäänlaisia erityispalveluita.

Kansalaisjärjestöjen vaatimukset:

- Suomeen pitää luoda kattava palveluverkosto seksuaalisen väkivallan uhreille

4.3. Muut erityispalvelut

24/7-puhelinpalvelu? Sisäisen turvallisuuden ohjelma ja keskustelut EU-tasolla, mikä tilanne?

5. Erityisryhmät

Naisiin kohdistuva väkivalta on monitahoinen ilmiö. Väkivallan ennaltaehkäisemisessä sekä väkivallan kokeneille suunnatuissa palveluissa pitää ottaa huomioon erityisryhmien tarpeet. Muun muuassa pakolais-, siirtolais- ja maahanmuuttajanaiset sekä etniset- ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt ovat erityisen alttiita väkivallalla. Myös vammaisiin naisiin sekä ikääntyviin ja köyhyydessä eläviin naisiin kohdistuva väkivalta vaatii erityishuomiota.

Lausuntopyyntöstä huolimatta emme saaneet saamelaisilta naisilta lausuntoa. Heidän tilanteestaan on olemassa hyvin vähän tietoa. Tutkimusta puuttuu myös tältä osin, kuten erityisryhmien tilanteesta yleensäkin.

5.1. Maahanmuuttajanaiset

CEDAW -komitea on ollut erityisen huolissaan Suomessa asuvien maahanmuuttajataustaisten naisten syrjinnästä ja erityisesti maahanmuuttajataustaisten väkivallan uhrien auttamistyöhön kohdennettujen varojen vähyydestä. Komitea on kehottanut Suomen hallitusta toteuttamaan tutkimuksia vähemmistönaisten osallistumisesta yhteiskuntaan, ja ryhtymään tehokkaisiin toimenpiteisiin heihin kohdistuvan syrjinnän poistamiseksi, sekä vahvistamaan pyrkimyksiään torjua muukalaisvihaa ja rasismia.

Poliisiselvitysten mukaan maahanmuuttajataustaiset naiset kokevat Suomessa valtaväestöä kolme kertaa useammin pari- ja lähisuhdeväkivaltaa. Perheväkivallan syistä kuolee keskimäärin 27 naista vuodessa - heistä joka neljäs on maahanmuuttajataustainen. Voidaan arvioida, että Suomessa on n. 18 000 väkivaltaa kokenutta, avun tarpeessa olevaa maahanmuuttajataustaista naista. Avun hakemisen kynnyks on maahanmuuttajien keskuudessa erityisen korkea, vain murto-osa väkivallasta näkyy tilastoissa.

Viime vuosina kehittämistoimenpiteisiin on panostettu moniammatillisessa yhteistyössä. Sisäisen turvallisuuden ohjelmaan on kirjattu toimia palvelujen parantamiseksi ja etnisten vähemmistöjen turvallisuuden edistämiseksi. EU:n kotouttamisrahaston kansallinen osuus on kohdennettu haavoittuvassa asemassa olevien maahanmuuttajanaisten tukemiseen.

Komitean huoli on kuitenkin edelleen varsin aiheellinen ja ajankohtainen. Suomen hallituksen toimet maahanmuuttajanaisten aseman parantamiseksi ja heihin kohdistuvan väkivallan ja syrjinnän vähentämiseksi ovat olleet niukat ja riittämättömät. Maahanmuuttajanaisiin – ja lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy- ja auttamistyö on pääasiassa kokonaan kolmannen sektorin harteilla, jotka toimivat ilman vakinaisia resursseja, pienimuotoisten ja määrä-aikaisten avustusten tai kokonaan vapaaehtoistyön turvin⁵.

Kaikessa naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisytyössä ja palveluiden suunnittelussa tulisi huomioida muualta muuttaneiden naisten ja lasten erityistarpeet. Maahanmuuttajanaiset ovat

---

⁵ Mm. Monika-Naisten palveluilla (salainen turvakoti hengenvaarassa oleville, neuvontapalveluja ym.) tavoitetaan vuosittain n. 4800–5000 väkivaltaa kokenutta naista ja lasta, jotka ovat kotoisin 60 eri maasta. Palveluita tarjotaan vuosittain n. 20-25 eri kielellä. Palveluja uhkaa kuitenkin supistaminen tai lopettaminen, sillä vuoden 2011 rahoituksesta ei ole vielä tietoa.

suomalaisen lainsäädännön ja palvelujärjestelmän heikon tuntemuksen sekä puutteellisen suomen kielen taidon vuoksi erityisen haavoittuvassa asemassa⁶. Maahanmuuttajataustaisten naisten ja lasten on usein vaikea itse tunnistaa väkivaltaa, koska lähtömaissa väkivalta ei ole rikos ja naiset ovat alisteisessa asemassa. Väkivaltaa kokeneet maahanmuuttajat tarvitsevatkin tukea jo vastaanottovaiheessa. Väkivaltaa kohdanneiden naisten asema tulee turvata oleskelu- ja turvapaikkamenettelyssä ja huomioida, että väkivalta on peruste erityiselle suojelutarpeelle. Naisten palauttaminen konfliktialueille altistaa heidät riskille joutua esim. murhan, raiskauksen, seksuaalisen orjuuttamisen, väkisin raskaaksi tekemisen, pakkoavioliiton tai muun väkivallan kohteeksi. Myös siirtolaisnaiset ja naissiirtotyöläiset ovat alttiina väkivallalle, koska heidän oikeusasemansa vastaanottajamaassa riippuu työnantajista. Väkivallalta suojelemisen pitäisi sisältää kouluttamista ja työllistämismahdollisuuksia sekä kotitaloustehtävissä olevien työntekijöiden työolojen valvonnan. Ns. laittomat siirtolaiset voivat jäädä kokonaan palvelujen ulkopuolelle, koska he eivät usein uskalla hakea viranomaisapua karkotuksen pelossa.

Suomeen avioliiton vuoksi muuttaneet naiset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. Karkotuksen pelossa monet aviomiestensä tekemää väkivaltaa kokeneet naiset eivät uskalla kertoa siitä viranomaisille. Suomen lainsäädännön mukaan pysyvä oleskelulupa myönnetään neljän maassaolovuoden jälkeen. Nainen voi menettää oleskeluluvan tai vaarantaa pysyvän oleskeluluvan saamisen, jos hän jättää väkivaltaisen miehensä. Viimeisimmässä lainsäädäntöuudistuksessa vuonna 2005 tätä näkökulmaa ei huomioitu.

Haitallisiin perinteisiin kohdistuva asiantuntijuus ei valtiovallan toimesta ole sijoittunut pysyvästi mihinkään julkisenvallan organisaatioon. Esimerkiksi tyttöjen ympärileikkausten vastainen työ ja kunniaväkivaltaa ennaltaehkäisevä- ja kunniakonflikteja konsultoiva työ on edelleen määräraikaisella rahoituksella tehtävää projektimuotoista työtä, jota tehdään eri järjestöjen toimesta. Viranomaisilla on suuri tarve konsultaatio-työlle ja koulutukselle. Valtion on huolehdittava pysyvän asiantuntijatahon rahoituksesta ja koulutusten ja konsultaatioiden valtakunnallisesta saatavuudesta. Haitallisiin perinteisiin erikoistunut pysyvä asiantuntijaelin tulee perustaa joko valtionhallinnon tai muun sopivaan asiantuntijaorganisaation osaksi.

Kunniaan liittyvän väkivallan torjumisen työmuodoissa uhrille tarjottavien palveluiden saatavuus on tärkeää. Samalla resursseja olisi ohjattava myös uhkaavan tahon kanssa tehtävään työhön. Kunniaan liittyvän väkivallan uhrien kriisityön ja turvakotipalveluiden ohella on huomioitava yhteisön sisällä tehtävä asennemuutokseen tähtäävä pedagoginen yhteistyö ja kaikkien osapuolten kanssa tehtävä oikea-aikainen verkostotyö.

5.2. Romaninaiset

Suomessa romaniväestön naiset ovat verraten valveutuneita niin oikeuksistaan kuin tarjolla olevista yhteiskunnan tarjoamista palveluistakin. Romaninaisten suuri työttömyysaste johtuu syrjintää useimmin heikosta koulutustaustasta, monella on jopa 9-vuotinen peruskoulu

---

⁶Maahanmuuttajanaisten kokemaa väkivaltaa voi pari- ja lähisuhdeväkivallan lisäksi ilmetä kunniaan liittyvänä väkivaltana, ihmiskauppana, pakkoavioliittojen järjestämisenä, tyttöjen ympärileikkauksina, syrjintänä ja rasistisena väkivaltana. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat tytöt ja nuoret naiset.

suorittamatta loppuun. Romaninaisista ja heidän osallistumisestaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja syistä mahdolliseen passiivisuuteen ei ole juurikaan tutkittu Suomessa.

Pienten etnisten vähemmistöjen kohtaamat moniperustaisen syrjinnän muodot näyttäytyvät usein romaninaisten arkielämässä. Tämän lisäksi syrjinnän ja väkivallan uhkaa kokevat myös seksuaalivähemmistöön kuuluvat romaninaiset oman ryhmänsä taholta. Tästä ilmiöstä on useita yhteydenottoja Ihmisoikeusliittoon. Tilanne on monella uhrilla äärimmäisen vaikea ja sen yhteydessä voitaneen puhua myös kunniaväkivallasta. Sekä oman yhteisön sisällä tapahtuvaa että ulkopuolisten romaninaiisiin kohdistavaa väkivaltaa pitäisi tutkia. Tällä hetkellä tutkimustietoa ei ole saatavilla.

5.3. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat naiset

Nykytilanteessa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien naisten kohtaama väkivalta ja sen uhka jäävät tasa-arvopolitiikassa ja muussa viranomaistoiminnassa usein näkymättömiin. Heihin kohdistuu syrjintää sitä kautta, että viranomaisilla tai lainsäätäjillä ei ole riittävästi asiantuntemusta seksuaalisen suuntautumisen ja perhemuotojen moninaisuudesta. Suomessa ei myöskään ole kansallista viranomaista, jolle kuuluisi yhdenvertaisuuden edistäminen ja syrjintään puuttuminen seksuaaliseen suuntautumiseen liittyen. Valtionhallinnossa on osoitettava riittävät resurssit seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuutta koskevan asiantuntemuksen ylläpitämiseen ja mm. väkivallan vähentämiseen tarvittaviin toimenpiteisiin sekä tutkimustiedon ja tilastojen tuottamiseen.

Myöskään palvelusektorin henkilöstöllä ei ole riittävästi ammattitaitoa vähemmistöjen kohtaamiseen eikä heihin kohdistuvan väkivallan tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen. Tämä koskee niin julkista kuin kolmatta sektoriäkin. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien erityistarpeita ei huomioida, eikä palveluja markkinoida kohdennetusti näille ryhmille. Palvelujen saatavuudessa ja henkilöstön ammattitaidossa on myös valtavia alueellisia eroja.

Hallitus nosti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ihmisoikeudet Suomen ihmisoikeuspolitiikan yhdeksi painopisteeksi 24.9.2009 antamassaan ihmisoikeuspoliittisessa selonteossa. Ihmisoikeusselonteon ja siinä määriteltyjen painopisteiden on ohjattava Suomen poliittisia linjauksia sekä toimenpiteiden suunnittelua ja toimeenpanoa kaikilla hallinnon osa-alueilla.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöillä on suuri alttius joutua viharikoksen kohteeksi. Ilmoittamiskynnys on suuri, sillä etenkin sukupuolivähemmistöihin kuuluvat henkilöt eivät välttämättä usko, että poliisi ottaisi heidän vakavasti tai että yhteiskunta olisi heidän puolellaan. Lisäksi monet salaavat identiteettinsä. Poliisi ei ole tähän asti tilastoinut seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvia viharikosepäilyjä. Viranomaisilta (etenkin poliisi, mutta myös työsuojelupiirit ym.) puuttuu halua ja asiantuntemusta puuttua tapauksiin ja kirjata seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu syrjinnän, häirinnän tai rikoksen perusteeksi.

Kansainväliset tutkimukset ovat osoittaneet, että nais- ja miesparien suhteissa tapahtuva väkivalta on yhtä yleistä kuin eri sukupuolta olevien parien kohdalla. Suomessa aihetta on tutkittu valitettavan vähän. Tutkimustietoa kaivattaisiin yleisesti sekä parisuhteissa esiintyvistä

väkivallasta että lähisuhdeväkivallasta, esimerkiksi vanhempien sukupuolivähemmistöön kuuluvaan lapseensa kohdistamasta väkivallasta. Kansalaisjärjestöt ovat kertoneet myös tapauksista, joissa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluviin naisiin kohdistuvan seksuaalisen väkivallan motiivina on ollut ”parantaminen” tai rankaiseminen. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvat prostituoidut saattavat olla erityisen haavoittuvassa asemassa, koska heidän oikeusturvansa tai luottamuksensa viranomaisten apuun voi olla heikko.

Olisi tärkeää huomioida lasten ja nuorten kohtaaman väkivallan usein sukupuolittunut luonne⁷. Monet opettajat eivät tunnista lapsiin kohdistuvaa sukupuoliperustaista kiusaamista ja väkivaltaa erilaisen sukupuoli-ilmaisun perusteella. Väestöliiton muutamia vuosia sitten tekemän kyselytutkimuksen mukaan opettajista vain 8 % uskoi, että heidän koulussaan voi olla homo-, lesbo-, bi- tai transihmisiä oppilaina. Oppilaitosten (lähtien varhaiskasvatuksesta) tasa-arvosuunnitteluun tulisi saada mukaan seksuaalisen ja sukupuoleen liittyvän väkivallan vastaiset toimintasuunnitelmat ja niiden seuranta. Tämän tulisi näkyä myös koulujen henkilöstön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelussa sekä opettajien perus-, jatko- ja täydennyskoulutuksessa. Oikean tiedon jakaminen sukupuoli- ja seksuaali-vähemmistöistä myös lapsille ja nuorille on tärkeää. Erityisen tärkeää on sisällyttää kaikkia syrjintä-perusteita koskeva perus- ja ihmisoikeuskasvatus peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen opetussuunnitelmiin ja opettajien peruskoulutukseen.

Syrjintä ja väkivalta luovat pohjaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvien nuorten kohonneelle itsemurhariskille. Homo-, lesbo- bi- ja transnuoret yrittävät itsemurhaa useammin kuin vakavasti masentuneet nuoret, joista kuudesosa yrittää itsemurhaa. Rakenteellista väkivaltaa on, ettei ilmiötä tunnisteta eikä ole olemassa toimenpideohjelmia, joilla pyrittäisiin ennaltaehkäisemään näitä itsemurhia.

Myös intersukupuoliset kohtaavat rakenteellista väkivaltaa. Intersukupuolisuus tarkoittaa, että ihmisellä synnynnäisesti on sekä tytön että pojan kehollisia piirteitä. Suomessa syntyy vuosittain noin 20 lasta, joilla on intersukupuolinen tila tai joiden fyysinen sukupuoli on vaikea määritellä. On tavallista, että näiden lasten sukuelimet leikataan hyvin pian syntymän jälkeen vastaamaan joko tytön tai pojan sukuelimiä. Osa intersukupuolisten lasten sukuelinten leikkauksista on täysin kosmeettisia tai yhteiskunnan sukupuolinnormistoon perustuvia leikkauksia, joille ei ole lääketieteellisiä perusteita. Vaikka useimmat intersukupuolisen tilan kanssa syntyneet toivovat itse kehollisia korjauksia, enemmistö toivoo niitä siten, että he itse ovat mukana päätöksenteossa. Lasten ´kosmeettiset´ leikkaukset ilman heidän kuulemistaan on kajoamista heidän ruumiilliseen integriteettiinsä ja sitä tulisi tarkastella myös ruumiin silpomisen kontekstissa. Esimerkiksi tyttöjen ympärileikkaus on Suomessa vahvasti sanktioitu.

---

⁷ Sukupuoleltaan erilaiset lapset kohtaavat keskimääräistä enemmän koulukiusaamista. Brittiläisen kyselytutkimuksen mukaan 872 vastaajasta 50 % miehestä naiseksi - ja lähes 70 % naisesta mieheksi -transihmisistä oli kokenut kiusaamista koulussa. Yhdysvaltalaisessa kyselytutkimuksessa, johon vastasi 295 transnuorta, viimeisen vuoden aikana oli kokenut vakavaa väkivaltaa 44 %, seksuaalista häirintää 76 %, sanallista loukkaamista 87 %, ryhmän ulkopuolelle jättämistä 92 % 6-12 luokan opiskelijoista. Suomessa asiaa ei ole tutkittu.

Kansalaisjärjestöjen vaatimukset:

- väkivallan vähentämiseksi tarvitaan lainsäädäntöä, tutkimusta, viranomaisten ja ammattihenkilöstön kouluttamista sekä seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuutta käsittelevää ihmisoikeus- ja tasa-arvokasvatusta
- poliisin ja oikeuslaitoksen henkilöstö pitää kouluttaa, jotta viharikokset kirjataan ja käsitellään asianmukaisesti rikosilmoitusmenettelyssä sekä esitutkinnassa ja oikeuskäsittelyssä

5.4. Vammaiset naiset

Vammaisiin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ei usein tunnisteta. Valtiovallan pitäisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että väkivaltaa kokeneet vammaiset naiset saavuttavat avun ja pääsevät palvelujen piiriin. Turvakotien pitää olla esteettömiä ja informaation saatavilla mm. kuulo- ja näkövammaisille. Myös pitkään Suomeen kaavailtu 24/7-puhelinlinja olisi erittäin tärkeä vammaisten naisten auttamisen kannalta. Auttavan puhelimen pitäisi olla esteetön ja maksuton käyttäjilleen.

Väkivaltaa koskevaa tilastointia pitäisi kehittää niin, että myös terveyden tila ja vammaisuus näkyisi viranomaisten tilastoinnissa. Tutkimistietoa tarvitaan myös vammaisiin naisiin kohdistuvasta väkivallasta lisää.

Vammaisia naisia edustavien järjestöjen osallistaminen yhteiskunnalliseen päätöksentekoon on erittäin tärkeää myös väkivallan ehkäisemisen näkökulmasta. Hyvänä sääntönä on YK:n vammaisten yleissopimuksen 4. artikla, jonka mukaan vammaisia henkilöitä koskevissa päätöksentekoprosesseissa sopimuspuolten tulee neuvotella tiiviisti vammaisten henkilöiden kanssa ja aktiivisesti osallistaa heidät, mukaan lukien vammaiset lapset, heitä edustavien järjestöjen kautta.